

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Мийрям Салим-Ахмед

преподавател в ШУ „Епископ Константин Преславски”

Факултет по хуманитарни науки, Катедра „Турски език и литература“

член на научно жури в конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“
област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1.
Филология (Тюркология и алтаистика; Общо и сравнително езикознание)

1. Информация за конкурса

Настоящата рецензия е във връзка със заповед № РД 38-419/19.07.2019 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“. В конкурса за професор, обявен в ДВ, бр. 88/13.10.2020 г., за нуждите на Факултета по класически и нови филологии към СУ „Св. Климент Охридски“, като единствен кандидат участва доц. д-р Милена Петрова Йорданова.

За изготвяне на рецензията в срок бяха предоставени комплект научни трудове и документи на доц. д-р Милена Йорданова. Цялата процедура по обявения конкурс е в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав, Правилника за неговото прилагане и Правилника на СУ „Св. Климент Охридски“.

Съгласно приложената справка за покриване на минималните национални изисквания по ЗРАСРБ и справката от НАЦИД, потвърждавам, че доц. д-р Милена Йорданова отговаря по всички показатели на минималните национални изисквания.

2. Кратки данни за кандидата

Доц. д-р Милена Йорданова завършва бакалавърска специалност „Тюркология“ и магистърска програма „Приложно-лингвистична тюркология“ в СУ „Св. Климент Охридски“. През 2013 г. защитава дисертация на тема „Лингводидактическо моделиране на турската падежна система за българи (през призмата на местен и отделителен падеж)“. От 2016 г. заема академичната длъжност „доцент“ в Катедрата по тюркология и алтаистика на СУ „Св. Климент Охридски“. По отношение на трудовата дейност на М. Йорданова, трябва да се акцентира върху преподавателската и дейност, ръководството на докторанти, както и административните и задължения в

университета. От 2007 г. тя преподава в същия университет дисциплини като Практически турски език – граматика, писмени упражнения, Увод в алтайското и тюркското езикознание, Турска диалектология, Съвременен турски език (фонетика и фонология; лексикология и лексикография), Сравнителна граматика на тюркските езици. Важен акцент в професионалната биография на М. Йорданова са две научни ръководства на докторанти, които са с успешно защитени дисертационни трудове. Професионалната и активност е тясно свързана с изследователските и интереси, които са в областта на граматика на съвременния турски език, приложната граматика и съпоставителната лексикология.

3. Научноизследователска дейност

3.1 Общо описание на представените материали

Доц. д-р Милена Йорданова участва в настоящия конкурс с трудове, публикувани след придобиване на образователната и научна степен „доктор“ и след конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“ през 2016 г. В списъка на трудовете за участие в конкурса и за рецензиране са включени 1 монография, 2 публикувани книги, на базата на защитен дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, 10 статии (3 в съавторство), от които 3 са публикувани в реферирани и индексирани и 7 са издадени в нереферирани научни издания, 1 учебник и участие в колективно съставителство на двуезичен речник. Научните трудове на кандидатката са написани на български, руски и английски език. Всички публикации на доц. д-р М. Йорданова са логично структурирани, с аргументирано представени теми и въпроси.

3.2. Научни приноси

В обхвата на научните интереси на кандидатката са теоретичната граматика на турския език в съпоставителен план с българския език, приложната граматика и съпоставителната лексикология. В рамките на тези предметни сфери авторката провежда задълбочени изследвания, в които показва и сериозна теоретична подготовка и лингвистичен усет. Водеща роля в списъка на представените публикации има монографичното изследване „Морфосинтаксис на прилагателното име в турския език“, което авторката депозира като хабилитационен труд по обявения конкурс за академичната длъжност „професор“. Трудът е представен в обем от 272 страници, с увод, пет глави, заключение, библиография и приложения.

Монографията е посветена на един от централните именни лексико-граматични класове в турския език – прилагателното име. Напълно подкрепям твърдението на изследователката, която още в началото отбелязва че „прилагателното име като лексико-граматичен клас в съвременния турски език традиционно е обект на нормативен тип описания, в които на преден план се извеждат словообразователният процес и проблемите, свързани с проявите на типичните за тюркските езици звукови хармонии, а семантиката, типологичните характеристики и начините на функциониране на прилагателното име в съвременната текстуална и комуникативна реалност са оставени на втори план“ (стр. 9).

Предмет на изследването е прилагателното име като специфичен лексико-граматичен клас в съвременния турски език, а обект на изследване се явяват морфологичните, синтактичните и семантичните специфики на прилагателното име в съвременния турски книжовен език въз основата на репрезентативни примери, ексцерпирани основно от пет вида източника. Основната цел, която кандидатката си поставя, е да направи опит за реализиране на пълно описание на формалните, синтактичните и семантичните аспекти на прилагателното име в съвременния турски език с елементи на съпоставителен анализ. В тази връзка е необходимо е да се подчертае, че въпроси, свързани с прилагателното име в съвременния турски език се разглеждат за първи път ясно и системно в труд с монографичен характер.

Представеният труд е реализиран върху основата на разширен морфосинтактичен функционално-семантичен подход, при който проучването на съвременната турска граматична система се осъществява през призмата на българския език, чрез използване на нови теоретични и теоретико-приложни изследвания. Един от основните приносни моменти на разработката, е именно представянето на определени аспекти на прилагателното име в турския език в съпоставка с българския език, като по такъв начин се улеснява представянето, осмислянето и овладяването на същността и употребата на тази част на речта в турския език.

В работата си авторката се придържа към няколко теоретико-приложни принципа за съвременно интерпретиране на прилагателното име в съвременния турски книжовен език. Концептуалните ориентири при интерпретирането на прилагателното име са основно в „духа“ на френската и руската лексикологична и граматична традиция, на съвременната комуникативно ориентирана лингводидактология, В

уводната част тя отбелязва, че в проучването върху прилагателното име са отразени последните постижения в изследванията на лексико-граматичните класове в съвременния турски книжовен език и в системата на българския език. Именно определянето на проблемните морфосинтактични аспекти на прилагателното име в турския език показва новаторските цели на авторката. Като специалист, работещ в областта на съвременната и историческа граматика на турския език, мога да отбележа, че изследването на доц. д-р М. Йорданова се характеризира с новаторство, актуалност и стройна композиция.

Единият от изводите, до който авторката достига след прегледа на коментарите и научните анализи, посветени на прилагателното име като самостоятелна част на речта в проучените теоретико-справочни източници, е че въпреки опитите на различните автори, няма универсално решение по въпроса за прилагателното име като общовалиден лексико-граматичен клас. От учебните и академични граматики и лингвистични изследвания на изявени турколози доц д-р М. Йорданова успява да извлече и формулира следните характеристики за същността, характера, граматичните категории, семантико-граматичната класификация и синтактичната употреба на прилагателните имена в турския език: *прилагателните имена обозначават непроцесуален признак; прилагателните имена са неизменяем лексико-граматичен клас (в турския език няма категорията род, число); качествените прилагателни имена имат степени за сравнение и интензивни форми; относителните прилагателни имена са ограничен брой; прилагателните имена могат да изпълняват синтактичната функция на определение и на сказуемно определение* (Първа глава). Важен момент в тази част на труда, е опитът за представяне на турската и на българската терминология и дефиниции в областта на проучванията върху прилагателното име като част на речта в тези два езика.

При разглеждането на структурните и семантичните характеристики на прилагателното име в турския език в съпоставки със спецификите на прилагателното име в българския език, прави впечатление класифицирането на прилагателните имена по семантичен признак, които са определени като *качествени* и *относителни*, като са формулирани ясни критерии за разграничаването им (Втора глава). Вижда се, че изследователката добре познава състоянието на проблема и съществуващата литература по този въпрос. По отношение на *относителните* прилагателни авторката убедително не се присъединява към класификациите на турските езиковеди и по този

въпрос представя свои аргументи: „В турските академични граматики обикновено не се наблюдава стремеж към обособяване на такъв вид прилагателни имена, тъй като по значение адективите се разделят на качествени прилагателни имена (*niteleme sıfatları*) и на определителни прилагателни имена (*belirtme sıfatları*). В първата група (*niteleme sıfatları*) по принцип се включват традиционните качествени прилагателни имена, като често пъти към тях се прибавят и относителните прилагателни имена (Демир 2006: 293–294, Коркмаз 2009: 361–398 и др.). Втората група (*belirtme sıfatları*) обхваща лексикални единици, принадлежащи към други лексико-граматични класове (числителни имена, местоимения и др.), които могат да функционират като определение в изречението. В случая има смесване на лексико-граматични критерии със синтактични, което поставя под съмнение този тип класифициране. Ето защо в настоящото изследване тази позиция не се следва“ (стр. 114)

В пълнота е представена и анализирана категорията *интензивност* при прилагателните имена. В системата на турския език се установява тристепенен състав: положителна, неутрална и отрицателна интензивност. Като положителен може да се отчете и проблемът за *квантитативното измерение* на прилагателното име в турския език, съпоставен с българския. Разгледани са различни структурни и семантични особености на прилагателните имена и са отчетени наличните общи тенденции за двата езика.

В изследването си доц. д-р Йорданова се спира и върху един много съществени въпрос на турската граматика, свързан със структурата на турското изречение. В пета глава на монографията се разглеждат синтактичните функции, в които е възможно да се употребява прилагателното име. Едно от основните затруднения, с които изучаващите турски език се сблъскват в процеса на усвояване на строежа на изречението, е възприемането и осмислянето на синтактичните единици. Тези, които се занимават с изследване и преподаване на турски синтаксис, вероятно добре знаят, че много страни на турското изречение са все още теоретично неизяснени. Авторката на разглеждания монографичния труд извежда две основни синтактични функции на турското прилагателно име в съвременната система на езика: „то участва в състава на изречението било в ролята на определение (определителна функция), било като част от съставно сказуемо (предикатна функция)“. Известно е, че определението, изразено с прилагателно име, се използва за характеризиране на някои части на изречението като подлог, пряко или непряко допълнение, обстоятелствено пояснение. Според М.

Йорданова в съвременния турски език, както и в българския език, основният лексико-граматичен клас, който се използва за изразяване на синтактичната функция „определение“ в състава на изреченията, е прилагателното име (с. 194). Прави впечатление, че в тази глава на труда, която е обогатена с примери, преведени на български език, не се посочват термини за „определение“ в състава на изречението, използвани в турския език. По отношение на сходствата между турските и българските прилагателни имена основният извод, до който достига авторката е, че прилагателните имена в тези езици имат достатъчно ясно изразени синтактико-функционални особености.

Заклучението (с. 203-204) е много кратко и по мое мнение има характер на резюме или описателно представяне на труда. Би било добре да се открият постигнатите резултати и приноси от изпълнението на множеството задачи, които авторката си поставя в началото на разработката.

Илюстративният материал включва примери, с които се онагледяват спецификата и функционирането на прилагателното име в турския език. Примерите са ексцерпирани основно от пет вида източници. Това са литературни произведения, турска преса, интернет-източници, речници и енциклопедични издания, учебна литература. Приложенията (с. 211-269) заслужават висока оценка. Те включват *Азбучен неутрално-елативен показалец*, *Азбучен елативно-неутрален показалец*, *Рангов честотен списък на прилагателните имена* и *Азбучен честотен списък на прилагателните имена* с превод на български език.

Библиографията обхваща над 120 заглавия, включващи източници на български език, турски език, азербайджански език, английски език, немски език, френски език, руски език и др.

Монографичният труд „Морфосинтаксис на прилагателното име в турския език“ е изследване със съществени научни и практико-приложните приноси. Предложените в монографията анализи имат приложна стойност в сферата на преподаването или при разработването на други публикации, както и при съпоставителни изследвания. Резултатите от изследването могат да се използват от специалисти тюрколози, слависти и българисти.

Сред рецензираните научни публикации на доц. д-р М. Йорданова се открояват редица научни приноси и научно-приложни постижения, свързани със сферата на теоретичната и приложната граматика и съпоставителната лексикология. В тази връзка висока оценка заслужава написаният от доц. Йорданова и учебник „Język turecki. Minimum gramatyczne”, който е изграден на основата на разработения теоретичен модел за бинарен граматичен минимум в публикуваните преди няколко години две издания „Теоретични основи на граматичен минимум по турски език“ и „Граматичен минимум по турски език“. М. Йорданова е един от малкото езиковеди – специалисти по турски език у нас, които имат знанията, желанието и търпението да изготвят учебник по граматика.

Сред публикации, с които доц. д-р Йорданова участва в конкурса заслужават внимание статиите, разглеждащи проблеми от съпоставителната лексикология, както и лексикографския труд „Академичен турско-български речник“, в който кандидатката е член на авторския колектив. Направените от авторката интересни съпоставителни изследвания безспорно подчертават приносите и достойнствата на научната и продукцията (статии 6.2, 6.3, 7.4, 7.7). Изследването на лексикални елементи от езици, представители на различни семейства и езикови групи, както и езиковите отношения между тези езици, е предизвикателство, за което всеки изследовател ще получи признание.

За приносния характер и за научната влиятелност на публикациите на доц. д-р Йорданова е показателен броят забелязани цитирания, които до момента са 15. Трудовете и са цитирани в изследвания на български и чужди автори, 3 от тях са в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация.

От всичко изложено до тук става ясно, че в научните си изследвания доц. д-р М. Йорданова със задълбочен и анализаторски подход достига до възможността да формулира важни насоки в теорията и практиката на съвременния турски език. Нейната активност и продуктивност са предпоставка за несъмнените и бъдещите лингвистични приноси в областта на тюркологията и туркологията у нас и в чужбина. Оценявайки високо научноизследователска и дейност, съм убедена, че доц. д-р Йорданова ще продължи задълбочено да работи и разширява областите на своите научни интереси.

През рецензирания период доц. д-р М. Йорданова е ръководител на 2 научни проекта. Редактор е на две нереферирани издания. Член е на редакционната колегия на списание Филология/Philologia, 2017.

4. Заключение

Въз основа на доброто ниво на научната продукция и достойнствата в професионален план, намирам за основателно да предложа доц. д-р Милена Йорданова да заеме академичната длъжност „професор“ в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Тюркология и алтаистика; Общо и сравнително езикознание)

25.01.2021 г.

гр. Шумен

Рецензент:

/доц. д-р Мийрям Салим-Ахмед/